

درون ارتش شاهنشاهی

www.ketab.ir

مؤلف:

حسین جعفری

سرشناسه	جعفری، حسین، ۱۳۳۱-
عنوان و نام پدیدآور	درون ارتش شاهنشاهی / حسین جعفری.
مشخصات نشر	گران: انتشارات نوروزی، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	۲۱۱ ص.
شابک	۴-۱۷۵-۳۶۴-۶۰۰-۹۷۸: ۱۰۰۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست نویسی	فیبای مختصر
یادداشت	این مدرک در آدرس http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است.
شماره کتابشناسی ملی	۳۷۶۶۴۵۰

درون ارتش شاهنشاهی

مؤلف: حسین جعفری

نوبت چاپ: اول-۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۲۱۱ ص

قطع: وزیری

شمارگان: ۳۰۰

شماره شابک: ۴-۱۷۵-۳۶۴-۶۰۰-۹۷۸

چاپ و نشر: نوروزی-۰۱۷۳۲۲۴۲۲۵۸

قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان

نشانی: گلستان، گرگان، خیابان شهید بهشتی، بازار رضا(ع). ۰۱۷-۳۲۲۴۲۲۵۸

دورنگار: ۰۱۷-۳۲۲۲۰۰۴۷ آدرس الکترونیکی: Entesharate.noruzi@gmail.com

سایت انتشارات: www.Entesharate-noruzi.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	دیباجه
۵	گفتار ۱: از آلاشت تا قاهره
۶	قاجاریه در آستانه برافتادن
۱۳	از رضاخان تا رضاشاه
۲۲	آغاز سلطنت ۱۶ ساله
۲۵	تحلیلی از سالهای دیکتاتوری
۳۰	ترک‌ش‌های جنگ جهانی
۳۳	شاهی جوان در شروع سلطنتی پرمخاطره
۳۶	نخستین چالش سلطنت
۴۲	کودتا و شروعی دیگر
۴۵	دولتهای مطیع اعلیحضرت
۵۱	چالش دوم، ستیزی سرنوشت ساز
۵۷	فرود پادشاهی
۶۷	گفتار ۲: ارتش و ارتشتاران
۶۸	ارتش رضاشاهی
۷۰	آغاز ساخت ارتش شاهنشاهی
۷۵	ژاندارمری
۷۸	شهربانی
۸۱	سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک)
۸۶	آمریکا و تاکتیک تقویت ارتش
۹۰	شاه، بزرگ ارتشتاران
۹۸	خرج تراشی‌های نظامی
۱۰۴	ساختار نامتمرکز نیروهای مسلح
۱۰۷	ریشه‌های بحران در ارتش
۱۱۳	گفتار ۳: فریدون جم: از دربار تا ارتش
۱۱۴	محمود جم، مدیرالملک
۱۲۲	با فریدون جم تا دربار

۱۲۶.....	شاهدخت عزیزکرده .....
۱۳۳.....	شمس، پس از شاه بابا.....
۱۴۷.....	مسئولیت های یک پرنسس .....
۱۵۳.....	ثروت اندوزی شاهزاده خانم.....
۱۶۳.....	فریدون جم در مسیر سپهسالاری .....
۱۶۶.....	در ستاد بزرگ ارتشتاران .....
۱۷۴.....	پیشنهادهای وزارت دفاع.....
۱۸۰.....	نقش آفرینیهای جم .....
۱۸۹.....	شخصیت و منش جم .....
۱۹۷.....	کتابنامه .....
۲۰۷.....	تصاویر .....

یکی از برجسته ترین ویژگی های واپسین دودمان پادشاهی ایران یعنی سلسله پهلوی (۱۳۰۴-۱۳۵۷ ش) رویکرد نظامی و میل تاریستی آن بود. وجهی که در آن، قشر نظامیان، خاصه در رده های بالای آن، نقش و کارکرد بسیار مهم و تاثیربرانگیزی در فرارز و فرود این حکومت داشته اند، تا بدان جا که یکی از مهمترین عوامل سقوط رضاشاه و شاید هم محمدرضا شاه را بتوان خیانت و یا خشی بودن فرماندهان بلندپایه ارتش قلمداد کرد. خاصه که سلطنت پهلوی دوم (۱۳۵۷-۱۳۲۰) با دخالت مستقیم نیروهای خارجی روی کار آمد و ماهیت نظامی آن کاملاً مشخص و هویدا بود. به ویژه، وقتی که به مسائلی چون: نقش آفرینی دولت ایالات متحده آمریکا و اهمیت ارتش در تقویت ایران به عنوان ژاندارم منطقه، توجه وافی صورت گیرد. در نتیجه، عموماً، این پرسش ذهن محققان تاریخ معاصر را درگیر خود ساخته است که با وجود تلاش بی وقفه دو پادشاه دودمان پهلوی برای برپائی ارتشی قدرتمند و وفادار، چرا ارتش شاهنشاهی نتوانست از کین و دوام دولت پهلوی پاسداری نماید؟ بی گمان، ارتشی که با تربیت شمار بسیاری از انصران عالی رتبه و تحصیل کرده و تامین منابع عظیم مالی برای سلاح و مخارج گزاف آن، ایجاد شده بود، می بایست در گام نخست، وضعیت دولت حامی خود را استحکام می بخشید، که چنین نشدا به نظر می آید که برای درک بهتر قضیه، باید بخشی از سازمان دهندگان این نهاد نظامی را مورد ارزیابی موردی قرار داد. کاری که به صورت پژوهش حاضر، شکل گرفته است و آهنگ آن دارد تا با مطالعه موردی یک نمونه از افسران ارتش پهلوی، به پرسش فوق پاسخ دهد.

یکی از نظامیان متشخص و تحصیل کرده دوره پهلوی دوم، ارتشبد فریدون جم (۱۳۸۷- ۱۲۹۳ ش) بود که ابتدا از طریق وصلت با خاندان سلطتی و سپس به واسطه کوشش و آگاهی اش در امور نظامی، توانست به بالاترین سطح در بین افسران ارتش دست یابد. او که

برخوردار از تحصیلاتی عالی در دانش نظامی در فرانسه بود؛ اگرچه به صورت ناخواسته به ارتش پیوست؛ اما توانست مدارج ترقی را به سرعت بیاموزد و در نهایت، به ریاست ستاد ارتش ایران برسد. در حقیقت، به نظر می‌آید فریدون جم از جمله نظامیان توانا و با سواد در بدنه ارتش پهلوی بوده است که به دنبال وصلت با خاندان سلطنتی، از وجاهت خاصی برخوردار شد و در همان حال، به خاطر داشتن کارنامه‌ای نسبتاً درخشان، کاندیدای وزارت نیز شد. این واقعیت که فریدون جم به دامادی رضا شاه، ریاست ستاد بزرگ ارتشتاران و مقام سفارت ایران در اسپانیا دست یازید، گرچه نکته مهمی است، اما تنها دامادی خاندان پهلوی و ازدواج با خواهر شاه ایران، یگانه فرصت طلایی او برای پیمودن پله‌های ترقی نبوده است؛ بلکه خوشنامی و میانه روی او، ضمن هواخواهی از سلطنت، باعث شد تا از بحران‌های احتمالی موجود در ارتش جان به در برد و بر خلاف شماری از همقطارانش که کارشان به انزوا و یا محکومیت کشید، آسوده سرنوشتی را تجربه کند.

البته، آگاهی‌های موجود درباره عملکرد جم در بخش مهمی از دوره فعالیتش در ارتش شاهنشاهی بسیار اندک و ناپسند است و تنها محدود به تعدادی نقل قول از معاصران و منحصر به یادکرد از وی در شماری از اسناد منتشر شده می‌باشد؛ که اغلب این اسناد نیز، به سهولت در دسترس نیستند. با این همه، همین اندک اطلاعات برجای مانده از جم و نیز بخشی از خاطرات و نامه‌های او به ترسیم چهره این دولتمرد نظامی، از نظر مطالعه بر روی زندگی شخصی و یا زندگی حرفه‌ای امیران ارتش پهلوی، کمک شایان توجهی می‌نماید. حتی تهیه کتاب خاطرات جم نیز با دشواری همراه بود و نگارنده با یاری دوستان دانشگاهی و با مشقت بسیار، توانست نسخه‌ای از کتاب خاطرات این ژنرال بلندپایه را از خارج از کشور تهیه نماید. ضمن آن که غالب اطلاعات موجود، فریدون جم را شخصیتی موجه و بی طرف معرفی کرده‌اند و تنها برخی تالیفات به وجوه ناگفته زندگی او اشاراتی اندک داشته‌اند.

از جمله به باورهای مذهبی، خصوصیات اخلاقی و دیگر مواردی که شاید تحت الشعاع وجه بارز زندگی ارتشبد فریدون جم می شده است.

هدف این پژوهش را می توان در دو حوزه برشمرد:

۱- بررسی نقش فریدون جم در تحکیم سلطنت پهلوی، به عنوان نمادی از نخبگان نظامی

۲- واکاوی جریان نظامی در دوره پهلوی دوم با رویکرد به آسیب شناسی نظام ارتش

ایران

امید که پژوهش حاضر بتواند تا حدودی به این دستاوردها نائل گردد. کامیابی های اندکی نیز که این تحقیق داشته است، مرهون یاوری دانشوران و دوستانی است که نگارنده را در انجام کار، راهنمایی و همراهی نموده اند. من جمله استادان دوران تحصیل در دانشگاه، آقایان دکتر محمدعلی علیزاده، دکتر علی محمد طرفداری و به ویژه استاد فرهیخته دکتر محمدنبی سلیم و نیز کتابداران سختکوش کتابخانه آستان قدس مشهد، کتابخانه ملی ایران، کتابخانه دانشگاه آزاد اسلامی شاهرود و همچنین دیگر همراهان این راه دشوار. برای همه این عزیزان تندرستی و شادکامی آرزو مندم. باشد که کمک های بی شائبه آنان را در زمانی، به گشاده دستی پاسخ گویم.

حسین جعفری

بهشهر - تابستان ۱۳۹۲